

شبکه‌های اجتماعی

۴۵۳

دکتر حسن صائمی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی آزادشهر

میلیون‌ها کاربر اینترنتی را جذب کرده‌اند. سایت‌های شبکه اجتماعی در سال‌های اخیر جایگاه قابل توجهی در اینترنت پیدا کرده‌اند و به رده پربیننده‌ترین‌های فضای مجازی راه یافته‌اند. این سایت‌ها در دنیای آینده اینترنت نقش بیشتری خواهند داشت.

شبکه‌های اجتماعی

شبکه اجتماعی دامنه گسترده‌ای از محیط‌های برخط را پوشش می‌دهد که در بسیاری از تعاریف رسمی، شامل هر محیط جمعی در وب ۲ است. فعالیت شبکه‌های اجتماعی در سال ۱۹۹۷ آغاز شد که به کاربران اجازه می‌داد پروفایل‌ها و فهرست دوستانشان را ایجاد کنند. واژه‌های دیگری که برای این خدمات به کار می‌رود، فناوری‌های دیجیتال اجتماعی و رسانه مشارکتی است.

شبکه اجتماعی با توجه به امکان ایجاد ارتباط بین افراد دارای علائق گوناگون و مشابه از عملکرد پیشرفته‌ای برخوردار است.

در باب اهمیت شبکه اجتماعی و سایت‌های ارتباط جمعی در فضای مجازی باید عنوان کرد که جوامع در حال توسعه، نظیر ایران، با تغییرات فاحش در بافت اجتماعی خود مواجه‌اند. با افزایش پرشتاب قشر تحصیل کرده دانشگاهی، روزبه‌روز بر کمیت طبقه نوظهور متوسط افزوده می‌شود. پیامد ایجاد این طبقه اجتماعی در جوامع انسانی، تولید نخبگان جدید در سطح جامعه و تغییر در ترکیب و ساختار نخبگان قبلی است. این فرایند تدریجی در بلندمدت به تغییر ذائقه ارتباطی عموم

امروزه اینترنت نقش بزرگ و فزاینده‌ای را در زندگی اجتماعی نسل جدید خدمات اینترنتی وب ۲ است که اشاره به سایت‌های شبکه‌های اجتماعی دارد و تأکید این شبکه‌ها بر همکاری و مشارکت برخط بین کاربران می‌باشد. شبکه‌های اجتماعی به مثابه راه‌های گوناگون هستند که افراد در آن می‌توانند در مورد مسائل مختلف با هم بحث و گفت‌وگو نمایند و اطلاعات خود را با فرد خاص یا گروه خاص به نمایش و اشتراک بگذارند. این شبکه‌ها جوامع اینترنتی عضو محور هستند که به کاربران اجازه پست کردن اطلاعات، ایجاد پروفایل‌های شخصی مثل، نام کاربری، عکس، اطلاعات و... را می‌دهند و همچنین آن‌ها اجازه برقراری ارتباط با توجه به شیوه‌های نوآورانه‌ای مثل فرستادن برخط پیام‌های خصوصی یا عمومی یا تبادل برخط عکس‌ها و اطلاعاتشان را می‌دهند.

هدف شبکه‌های اجتماعی کمک به بهبود و تسهیل روابط و تعامل بین افراد، سازمان‌ها و مؤسسات در موضوعات گوناگون اقتصادی، هنری، آموزشی، پزشکی و غیره است. شبکه‌های اجتماعی مجازی، نسل جدیدی از وبگاه‌های اینترنتی هستند. در این وبگاه‌ها، کاربران اینترنتی حول محور مشترکی به صورت مجازی دور هم جمع می‌شوند و اجتماعات برخط تشکیل می‌دهند. هزاران شبکه اجتماعی در اینترنت فعال‌اند که هر کدام بر مبنای موضوع خاصی راه‌اندازی شده‌اند. شبکه‌های اجتماعی زیادی با موضوعاتی از قبیل انگیزه‌های حرفه‌ای و شغلی، دوستیابی، علائق مشترک در حوزه‌های گوناگون (سینما، ورزش، موسیقی و...)، زبان مشترک، ملیت مشترک، دین مشترک و غیره در فضای مجازی فعال هستند و هر کدام

را مطالعه کرده‌اند، به کتاب امتیاز می‌دهند. از ویژگی‌های این شبکه، امکان یافتن کتاب‌های قدیمی، کتاب‌های ناشران غیررسمی، یا کتاب‌هایی کمتر شناخته شده در کنار دیگر کتاب‌های مشهور به زبان‌های گوناگون است.

ب) شبکه‌های اجتماعی داخلی

کلوب: شبکه اجتماعی کلوب در سال ۱۳۸۳ بر پایه نیازهای امروزی کاربران اینترنتی ایرانی راه‌اندازی شد تا به‌عنوان سایتی برای ارتباط ایرانیان و فارسی‌زبانان جهان بتواند بستری برای تبادل اطلاعات، نیازها، کالا و خدمات، و آشنا شدن با همکاران، دوستان قدیمی و... به‌وجود آورد.

تبیان: شبکه اجتماعی تبیان در سال ۱۳۸۰ تأسیس شد. مؤسسه تبیان دارای یک وبگاه چندزبانه است که خدمات آموزشی-فرهنگی گوناگونی به بازدیدکنندگان ارائه می‌دهد. برخی اقدامات این مؤسسه عبارتند از:

۱. اینترنت و اینترنت رایگان تبیان
۲. تولید و عرضه نرم‌افزار و بازی‌های رایانه‌ای
۳. ارائه خدمات برای ایجاد وبلاگ
۴. مشاوره در مسائل گوناگون و پاسخ‌گویی به سؤالات دینی
۵. ایجاد اتاق گفت‌وگو برای کاربران
۶. برگزاری نظرسنجی‌های متفاوت
۷. انتشار اخبار در زمینه‌های گوناگون

فارس توییتر: شبکه‌ای اجتماعی است که افراد، گروه‌ها و کارمندان می‌توانند با عضویت در آن با یکدیگر ارتباط داشته باشند و تصویر، ویدیو، لینک و فایل به اشتراک بگذارند. کاربران فارس توییتر مانند سایر شبکه‌های اجتماعی می‌توانند با دنبال

جامعه می‌انجامد. به‌عبارت دیگر، با شکل‌گیری طبقه جدید و تحصیل کرده در کشور، این گروه برای دسترسی به اطلاعات و اخبار دیگر خود را به رسانه‌های سنتی نظیر رادیو و تلویزیون و روزنامه‌ها محدود نمی‌کنند بلکه با استفاده از امکانات نوین نظیر اینترنت و بهره‌گیری از قابلیت‌های آن، نیازهای اطلاعاتی خود را برطرف می‌سازند. از این رهگذر، ایجاد شبکه‌های مجازی در اینترنت فرصت بسیار مناسبی برای سازمان‌دهی و تأثیرگذاری بر این قشر است.

معرفی شبکه‌های اجتماعی الف) شبکه‌های اجتماعی خارجی

لینکداین: این شبکه اجتماعی مخصوص افراد حرفه‌ای در همه تخصص‌های متنوع دنیاست. در شبکه اجتماعی لینکداین، استاد، مهندس، برنامه‌نویس، پژوهشگر و اعضای هر گروه و صنف کاری می‌توانند افراد مشابه خود را پیدا کنند. جایی است که اعضا از طریق ارتباط با یکدیگر سعی در گسترش شبکه حرفه‌ای خود را دارند و با به اشتراک گذاشتن دانش و تجربیات خود این فضای حرفه‌ای را بسط می‌دهند. همچنین می‌توانند از سوابق تحصیلی و شغلی یکدیگر باخبر شوند. در واقع، پروفایل و حساب کاربری افراد در این سایت در حکم رزومه کاری آن‌هاست و حتی بسیاری از شرکت‌ها برای استخدام افراد متخصص به این سایت مراجعه می‌کنند.

گودریدز: یک شبکه اجتماعی کتاب است که کاربران در آن کتاب‌هایی را که خوانده‌اند، پیدا می‌کنند، به کتاب‌ها امتیاز می‌دهند و کتاب‌های محبوب خود را به دوستانشان توصیه می‌کنند. در این شبکه اجتماعی کاربران به سه شکل می‌توانند وضعیت مطالعه کتاب را نشان دهند: یا کتاب را پیش‌تر خوانده‌اند، یا در حال مطالعه‌اند، یا اینکه قرار است بعداً کتاب را بخوانند. کاربران می‌توانند نظرشان را در مورد کتاب‌ها بنویسند و در کلوپ‌های مجازی بحث کنند. برای هر کتاب امکان امتیازدهی اعضا هم وجود دارد و کسانی که کتاب

**با شکل گیری
طبقه جدید و
تحصیل کرده در
کشور، این گروه
برای دسترسی به
اطلاعات و اخبار
خود را به رسانه‌های
سنتی نظیر رادیو
و تلویزیون و
روزنامه‌ها محدود
نمی‌کنند بلکه با
استفاده از امکانات
نوین نظیر اینترنت
نیازهای اطلاعاتی
خود را برطرف
می‌سازند. از این
رهگذر، ایجاد
شبکه‌های مجازی
در اینترنت فرصت
بسیار مناسبی
برای سازمان‌دهی و
تأثیرگذاری بر این
قشر است**

محدوده و چارچوب در ارتباط با فعالیت‌ها و علاقه‌های مشترک تأکید دارند. شبکه‌های اجتماعی از لحاظ افزایش روابط متقابل انسانی و مشارکت عناصر انسانی در فرایند آموزش نیز اهمیت دارند. این موضوع به افزایش جذب مردم به سمت یادگیری الکترونیکی و انجام مطالعاتی برای آزمایش این پدیده و مشخص کردن دلایل تمایل و کشش آموزش به سمت شبکه‌های اجتماعی منجر شده است.

استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش با چالش‌هایی همچون «زندگی خصوصی»، «دوستی واقعی»، «گرفتن وقت و زمان» و «عدم ارتباط» مواجه است: **زندگی خصوصی:** امروزه شبکه اجتماعی برای هر کسی که بخواهد از آن استفاده کند، آزاد است. تحقیقات در زمینه رابطه بین نگرانی درباره زندگی خصوصی و رفتار برخط نشان می‌دهند که کاربران خیلی نگران زندگی خصوصی و اطلاعات شخصی خود هستند و در مورد محافظت کردن از آن‌ها چندان هشیار نیستند.

ارائه اطلاعات در شبکه اجتماعی «اختیاری» است اما کاربران به تدریج اطلاعات شخصی خود را نمایش می‌دهند. بنابراین، یکی از اصلی‌ترین نگرانی‌های کاربرانی که در این سایت‌ها ثبت نام می‌کنند در مورد اطلاعات زندگی خصوصی‌شان است. چه کسانی به این اطلاعات دسترسی دارند؟ چه اطلاعاتی از کاربران در شبکه اجتماعی خصوصی وجود دارد؟ این‌ها سؤالاتی است که هر شخص ممکن است از خودش بپرسد. بنابراین، نشر عمومی اطلاعات زندگی خصوصی یکی از موانعی است که استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش با آن مواجه است.

دوستی واقعی: از طریق شبکه اجتماعی شخص تعداد زیادی دوست خواهد یافت، اما «کیفیت» و «صداقت» این دوستی‌ها همیشه درست نیست. به عبارت دیگر، اطلاعات هر شخص در شبکه اجتماعی همیشه صد درصد درست و قابل اعتماد نیست. آن‌ها جزئیات اطلاعات شخصی مثل سن، محل و... اعضایشان را نمی‌توانند تأیید کنند. بنابراین بسیاری از دوستی‌هایی که از طریق شبکه‌های اجتماعی رخ می‌دهند، بیشتر مضر هستند

کردن کاربران، افکار و نظرات خود را به اشتراک بگذارند. نکته قابل توجه این شبکه اجتماعی، به روز کردن صفحه توسط کاربران، آن هم با ارسال پیامک است.

هم‌میهن: یک شبکه اجتماعی ایرانی است. ابتدا به عنوان یک فروم یا تالار بحث و گفت‌وگو مشغول به کار شد. این سایت در شکل نهایی خود تصمیم گرفت به صورت شبکه اجتماعی به فعالیت ادامه دهد. سایت هم‌میهن دارای تالار گفت‌وگو، میکرو بلاگ، سیستم پرسش، بازی برخط و آلبوم تصویر است.

شبکه اجتماعی و آموزش

به دنبال پیشرفت سریع جوامع و با توجه به تغییر و تحول در نیازها و انتظارات افراد اکنون شیوه‌های جدید آموزش فرصت‌هایی را برای شرکت فعال افراد، برقراری ارتباط در محیطی انعطاف‌پذیر، به «اشتراک گذاشتن اطلاعات» به صورت جهانی، و شخصی‌سازی آموزش و یادگیری به صورت مستقل و جدا از زمان و مکان را فراهم می‌کنند. مطابق با این انتظارات، اثربخشی زمانی افزایش خواهد یافت که «شبکه اجتماعی»، یعنی یکی از فناوری‌های در حال رشد، به صورت فعال و منطقی در زمینه‌های آموزشی به کار گرفته شود.

از لحاظ جمعیت شناختی، اکثر کاربران شبکه‌های اجتماعی جوانان هستند و این گروه از افراد در زمره اهالی دیجیتال طبقه‌بندی می‌شوند. اهالی دیجیتال از شبکه‌های اجتماعی بیشتر در بیرون از کلاس درس و برای اهداف غیر آموزشی استفاده می‌کنند.

در آموزش نیز بحث چگونگی تأثیر شبکه اجتماعی بر یادگیری گروهی در حال رشد و گسترش است. شبکه اجتماعی استفاده از ابزار ارتباطی (عمومی، خصوصی، هم‌زمان و غیرهم‌زمان) و همچنین کار گروهی و روابط افقی بین افراد را آسان می‌کند. مبادله اطلاعات و بازخوردها برای اهداف یادگیری باید بهینه‌سازی شود و برای دانشجو نیز جذاب باشد. باید به دانشجویان اجازه داده شود که به آسانی محتواهای متفاوت را بعد از اینکه جهت‌گیری اولیه‌اش توسط استادان مشخص شد، ایجاد کنند.

چالش‌ها و فرصت‌های استفاده از شبکه اجتماعی در آموزش

شبکه‌های اجتماعی به شدت بر ایجاد اجتماعات برخط در یک

استفاده از شبکه اجتماعی در آموزش باعث از دست رفتن انگیزه برای یادگیری و ایجاد خستگی به خاطر زمان زیادی می شود که فرد جلوی رایانه صرف می کند؛ به خصوص اگر مواد علمی ارائه شده فاقد صدا، تصویر و محتوا باشد که این بر گرایش یادگیرنده به یادگیری تأثیر منفی خواهد گذاشت

تا اینکه خوب باشند. این موضوع بر استفاده از شبکه اجتماعی در آموزش تأثیر می گذارد. **اتلاف وقت:** افراد زمان زیادی را به صورت برخط در شبکه های اجتماعی سپری می کنند که این بر سلامتی آنان تأثیر می گذارد. زیرا گذراندن زمان زیاد در شبکه اجتماعی می تواند بر عملکرد بدنی فرد تأثیر بگذارد و سطوح ایمنی، هورمونی و عملکرد سرخرگها را ضعیف کند. به علاوه، سپری کردن وقت زیاد در شبکه اجتماعی بر سلامت ذهنی افراد نیز تأثیر می گذارد. به هر حال، استفاده از شبکه اجتماعی در آموزش باعث از دست رفتن انگیزه برای یادگیری و ایجاد خستگی به خاطر زمان زیادی می شود که فرد جلوی رایانه صرف می کند؛ به خصوص اگر مواد علمی ارائه شده فاقد صدا، تصویر و محتوا باشد که این بر گرایش یادگیرنده به یادگیری تأثیر منفی خواهد گذاشت.

فرصت های استفاده از شبکه اجتماعی در آموزش

در زمینه آموزش، شبکه های اجتماعی به دانش آموز و دانشجو فرصت برقراری ارتباط با دیگر دانش آموزان و دانشجویان، استادان، مدیران، معلمان و فارغ التحصیلان را، هم درون و هم بیرون از مؤسسه آموزشی می دهد. متخصصان تأیید می کنند که شبکه های اجتماعی قابلیت جذب، ترغیب و درگیر کردن دانش آموزان و دانشجویان را در تبادل محتوا و کارهای گروهی و همچنین ارتباط معنی دار دارند. در ادامه، به بعضی از فرصتهایی که در اثر استفاده از شبکه اجتماعی در آموزش به وجود می آیند، اشاره شده است:

- انعطاف:** یادگیری منعطف قدرت انتخاب فرد را درباره اینکه چه چیز را، چه زمانی، کجا و چگونه یاد بگیرد، گسترش می دهد و از سبک های گوناگون یادگیری - که شامل یادگیری الکترونیکی نیز می شود - حمایت می کند. انعطاف پذیری یکی از عناصر جذاب یادگیری برخط در شبکه اجتماعی است. رویکردهایی که از یادگیری برخط و چهره به چهره ترکیب شده اند، به تعلیم و تربیت برخط تنها ترجیح داده می شوند.

انعطاف پذیری و سهولت اجرای برخط می تواند دانش آموزان و دانشجویان را برای کامل کردن وظایف آموزشی شان ترغیب

کند، در عین حال کلاس های چهره به چهره قادرند در سطوح بالای عاطفی قرار گیرند.

در اتاق های گفت و گو در شبکه های مجازی، دانش آموزان و دانشجویان دیدگاه های متفاوت خود را مطرح می کنند و این فرصتی است برای تبادل عقاید در موضوعات مختلف. بهره گیری از عقاید و پیشنهادهای و ادغام کردن عقاید خود در شکل گیری مبانی اساسی اهداف دانشی به آنها کمک می کند. نظریه های آموزشی تأیید می کنند که تعامل، عنصری اساسی در فرایند یادگیری است و شبکه های اجتماعی باید مشارکت را از طریق کلاس های درس مجازی، اتاق های گفت و گو و گروه های به وسیله تصویر و ویدیو فراهم آورند.

۲. تکرار پذیری: به یاد آوردن اطلاعات به تمامی حواس ما وابسته است؛ در حالی که پاسخ گویی به ویژگی افراد و میزان انگیزه آنها وابستگی دارد. بنابراین، باید امکان تکرار برای یادگیرنده فراهم شده باشد که به ندرت در روش های آموزش سنتی وجود دارد. شبکه های اجتماعی این روش را از طریق سایت های خود ایجاد می کنند و فرصتی را برای یادگیرندگان به منظور «بازیابی» اطلاعات به صورت فوری یا با تأخیر فراهم می آورند.

۳. سهولت و قابلیت دسترسی: مثلاً، در شبکه اجتماعی، در هر زمان و هر مکان می توان مواد یادگیری را به دست آورد و به روز کرد. به علاوه به افراد کمک می کند از میان تعداد زیادی ماده یادگیری که به صورت برخط ارائه شده اند، بتوانند محتوای مورد نیاز خود را انتخاب کنند و در واقع توزیع مواد آسان می شود.

جمع بندی

با توجه به تغییرات و تحولات سریع در دنیای امروز و با توجه به افزایش نقش فناوری ارتباطات و ارتباطات در جوامع امروزی و گسترش استفاده از شبکه های اجتماعی، لزوم توجه به این امر به خصوص در آموزش و استفاده از آنها توسط استادان، دانشجویان و دانش آموزان در تدریس، یادگیری و پژوهش ضروری است. شبکه های اجتماعی به استادان، دانشجویان و دانش آموزان امکان می دهند که به تولید محتوا و به اشتراک گذاری محتوا و عقایدشان در فضایی عمومی مبادرت ورزند. همچنین تعامل خلاق از طریق شرکت کردن در بحث ها و موضوعات مشخص و فعالیت های مشارکتی و گروهی را میسر می سازند. شبکه های اجتماعی آموزشی متناسب با نیازهای یادگیرنده، مزایایی همچون کاهش هزینه ها، دسترسی آسان به اطلاعات، انعطاف در یادگیری در هر زمان و مکان، و تکرار پذیری اطلاعات دارند. معایب شبکه های اجتماعی نیز عبارتند از: آسیب روحی در اثر صرف کردن زمان زیاد در محیط این شبکه ها و نگرانی در مورد انتشار اطلاعات زندگی خصوصی.